

Podcast Ekklesia Amsterdam, 12 juli 2020
Over wijsheid - II
Mirjam Rigterink

I - Wat is wijsheid

Wat is wijsheid - dat klinkt als een heel hoogdravende vraag. Maar uit de mond van mijn moeder klonk het toch anders. Als voeten op de grond - een concrete afweging wat te doen. 'Mmm, wat is wijsheid?', zei ze dan. En dan keek ze bijvoorbeeld naar de lucht... 'Toch even terugfietsen voor een regenjas?' Nou is de regenjas een nogal banaal voorbeeld. Maar toch. Bijbelse wijsheid associeer ik niet met filosofische bespiegelingen á la Plato of Aristoteles - over de oorsprong der dingen, of over 'zijn' en 'niet zijn'. Bijbelse wijsheid gaat vooral over wat te doen. Hoe te leven. Veelal vervat in verhalen over mensen die met vallen en opstaan hun weg proberen te vinden. En dat jij dan denkt: wat zou ik? Een boek vol "Er was eens.....".

Zo was er eens een koning, die God om wijsheid vroeg. Want hij wilde kunnen onderscheiden tussen wat goed is en wat slecht.

II - Er was eens een koning

Er was eens een koning die God om wijsheid vroeg. Of eigenlijk: er was eens een koning die droomde. En in zijn droom vroeg God hem: 'Vraag wat je wilt - ik zal het je geven.' Echt een klassieker: een hoofdpersoon krijgt het voor het kiezen. Kiest hij het juiste? En wat is het juiste? De koning in ons verhaal vraagt in zijn droom om een hart dat hoort. Lev is het Hebreeuwse woord voor hart, en daarmee ook voor moed, voor lef. In het Hebreeuwse *lev* zetelt niet alleen je gevoel, maar ook je verstand en je geweten. Daar neem je je beslissingen, goede of slechte. De koning vraagt: *Geef jouw knecht een hart dat hoort, om recht te spreken over jouw volk en te onderscheiden tussen goed en slecht*¹. Dat, lijkt het verhaal te zeggen, is de ideale koning: eentje die niet gaat voor eigen eer, maar die zich knecht noemt. Dienstbaar aan het visioen van Ik-zal-er-zijn. En een die, om recht te kunnen spreken, vraagt om een hart dat hoort - een gedicht op zich. We horen er Exodus in terug. 'Ik heb de ellende van mijn volk in Egypte gezien en hun roepen *gehoord*', zegt God daar. Hetzelfde woord. Is dat het soort koning dat Salomo wil zijn - eentje met oog voor wie geen toekomst heeft?

III - Toen kwamen er twee vrouwen

Volgens het verhaal heeft onze koning goed gekozen. God beloont hem met wijsheid, 'zoveel dat het iedereen vóór jou en na jou overtreft' - staat er. En daarbovenop wordt hem ook nog eens rijkdom en roem aangezegd. Dan volgt de proef op de som. Er komen twee vrouwen bij de koning die ruziemaken over een kind, waarvan beide vrouwen beweren dat het van haar is. Misschien wel de spannendste plaat uit mijn kinderbijbel: een bediende van de koning houdt een kind aan zijn voetje

---

¹ 1 Koningen 3:9

in de lucht en heeft een zwaard in de aanslag. Het is te mooi om niet ook te vertellen. Hier komt het.

Voorlezing uit I Koningen 3:16-28

Toen kwamen twee vrouwen, prostituees, bij de koning.

Ze stelden zich op, vóór hem.

De ene vrouw zei:

‘Ach, mijn heer, ik en deze vrouw wonen in één huis.

Ik baarde, bij haar in het huis.

Op de derde dag nadat ik gebaard had gebeurde het, dat ook deze vrouw baarde.

Wij waren samen, er was geen vreemde bij ons in het huis, alleen wij beiden waren in het huis.

Nu stierf de zoon van deze vrouw, ‘s nachts, omdat ze op hem had gelegen.

Ze stond midden in de nacht op, nam mijn zoon weg van mijn zijde – ik, uw dienaars, was in slaap –

en ze legde hem in haar eigen schoot.

Haar zoon, die dood was, had ze in mijn schoot gelegd.

Stond ik in de morgen op om mijn zoon te zogen:

zie, hij was dood!

Maar ik keek aandachtig naar hem in de morgen en zie, het was niet mijn zoon die ik had gebaard.’

De andere vrouw zei:

‘Nee, mijn zoon is de levende en jouw zoon de dode!’

Die (eerste) vrouw zei:

‘Nee, jouw zoon is de dode en mijn zoon de levende.’

Zo spraken zij, vóór de koning.

De koning zei:

‘Deze zegt: “Deze, mijn zoon is de levende en jouw zoon de dode.”

Maar deze zegt: “Nee, jouw zoon is de dode en mijn zoon de levende.” ’

En de koning zei:

‘Haal mij een zwaard!’

Men bracht een zwaard binnen, vóór de koning.

De koning zei:

‘Snijdt het levende kind in tweeën

en geef de ene helft aan de eenen de andere helft aan de ander.’

De vrouw van wie de levende zoon was, zei tegen de koning –
want wat er met haar zoon dreigde te gebeuren ging haar door alles heen
–,
ze zei:

‘Ach, mijn heer, geef de levende baby aan haar.
Doden, nee doden mogen jullie het niet!’

Terwijl de ander zei:

‘Het zal niet van mij én niet van jou zijn: snijden!’

De koning antwoordde en zei:

‘Geef de levende baby aan haar.
Doden, nee doden zullen jullie het niet!
Dat is zijn moeder!’

Heel Israël hoorde van de rechtspraak,
waarmee de koning recht had gesproken.
Men kreeg ontzag voor de koning,
want men zag, dat de wijsheid van God in hem was om recht te doen.

IV Wat is wijsheid

Wat is nou wijsheid? Wat vertelt dit verhaal ons over deze koning? Laat dit verhaal zien hoe wijs hij is omdat hij een slimme list verzint? Dat dacht ik eigenlijk: die truc met dat zwaard, daar gaat dit verhaal over – een koning die een zwaard trekt, niet om te doden maar om de waarheid te zoeken, dát is wijsheid. Is dat wat het verhaal wil zeggen? Misschien. Maar het verhaal over hoe deze koning aan de macht komt, wekt bepaald niet de indruk dat hij ervoor terugdeinst een zwaard te trekken. En speelde die koning niet erg hoog spel met dat zwaard?

Wat vertelt dit verhaal ons over deze koning? Laat dit verhaal zien hoe wijs het is dat dat hij zijn oordeel opschort? Het is opvallend hoe hij vooral de woorden van de vrouwen herhaalt en zijn oordeel in eerste instantie uitstelt. Is dát wijsheid? Eerst luisteren. *Horen*. Dat lijkt me zeker hard nodig voor goed leiderschap – en iets waar het in de dynamiek van macht en politiek nogal eens aan ontbreekt. In het licht van het verhaal over de droom zou je ook nog kunnen denken dat de wijsheid van deze koning misschien niet geroemd wordt om *hoe* hij tot zijn oordeel komt, maar dat het ook – of misschien zelfs vooral – is vanwege zijn oprechte verlangen om recht te doen. Rechtdoen aan wie een toekomst wordt ontnomen.

Zo gelezen confronteert het verhaal mij met vragen over dat verlangen: om een ander recht te doen. Om gevoelig te zijn voor onrecht en ongelijkheid. Ben ik bereid om me te verdiepen in mechanismes – vaak heel impliciet – die mensen uitsluiten of achterstellen? Om daarover te lezen, om erover in gesprek te gaan. De eerlijkheid gebiedt te zeggen dat het tijd en moeite en durf kost.

Ruim tien jaar geleden alweer hield de Nigeriaanse romanschrijfster Chimamanda Ngozi Adichie een toespraak met de titel: 'the danger of a single story' - het gevaar van het éne verhaal². Veel te vaak blijven we steken in één verhaal, zegt ze. Dat kan gaan over een individu, over een groep, over een land, over een stuk van de geschiedenis.... één verhaal, een *single story*. Macht, zegt ze vervolgens, is dat jij jòuw ene verhaal over een mens of een groep mensen kunt maken tot hét ene verhaal over die mens.

Adichie haalt ook een Palestijnse dichter aan (Mourid Barghouti) die opmerkte dat je de waarheid makkelijk kunt verdoezelen als je een verhaal niet bij het begin begint. Als je begint bij de pijlen van de Indianen, zijn de kolonisten slachtoffers, is één van zijn voorbeelden. In het licht van die waarschuwing waag ik nog één gedachtenexperiment. Waar begint het verhaal over de twee vrouwen? In de vertalingen die ik ken, begint dat verhaal waar wij ook begonnen: *Toen kwamen er twee vrouwen, prostituees, bij de koning*. Maar precies vóór de vrouwen ten tonele verschijnen staat er dat de koning een feest gaf voor zijn hovelingen. Als je daar begint te lezen, dan heb je een feest, met een koning die waarschijnlijk ook wat gedronken heeft. En die twee prostituees - zijn die daar om de koning en zijn gasten te vermaken? Als je daar begint te lezen, ga je je toch wat meer zorgen maken over dat zwaard. Als beschonken mensen met een zwaard gaan zwaaien, moet je uitkijken. Het loopt goed af, maar was dat geluk of wijsheid? Als je daar begint te lezen, krijg je een ironisch verhaal over macht en dat je moet opletten met macht... ook bij koningen met de beste bedoelingen. Een verhaal dat onderstreept dat er altijd veel verschillende verhalen te vertellen zijn. Er was eens koning die een wijs hart kreeg, zozeer dat het iedereen vóór en na hem overtrof. Maar dat was niet het enige verhaal over deze koning.

Zo gelezen zet het verhaal me nogmaals aan het denken over die 'single story' van Adichie. Doe ik moeite genoeg om verschillende verhalen boven tafel te krijgen? Een 'single story', zegt Adichie, berooft mensen van hun waardigheid. Maar, zo besluit ze haar verhaal, als wij moeite doen om andermans verhaal in al zijn complexiteit en veelkleurigheid recht te doen, dan herwinnen we een stukje paradijs.

Wat is wijsheid? Dat misschien.

---

² https://www.ted.com/talks/chimamanda_ngozi_adichie_the_danger_of_a_single_story